

Versailles moest inwilligen. Dat was een gezichtspunt dat maar al te spoedig uit het oog verloren werd door delen van de publieke opinie in Engeland en in een land als het onze. Daar kwam de neiging naar voren, het Verdrag niet te zien als schakel in een keten van noodlottige gebeurtenissen die ook door Duitsland, zij het niet als enige mogendheid, met kracht gesmeed was, maar eerder als beginpunt van een nieuwe ontwikkeling die men minder aan Duitsland dan aan zijn overwinnaars moest verwijten. Juist in het lijden dat met elke grote oorlog gepaard gaat (zo was het ook in '40-'45) wordt de droom van een volmaakte naoorlogse volksgemeenschap en gemeenschap van volkeren geboren. Zij die, in strijd met de bittere lessen der geschiedenis, in de oorlog van '14-'18 *the war to end all wars* gezien hadden, hielden er snel toe over, de nieuwe spanningen die zich gingen voordoen, als uitvloeisel te beschouwen van het Verdrag van Versailles. Dat werd uit de historische samenhang gelicht waarin het gesloten was; gelicht in de eerste plaats door brede kringen van het Duitse volk die, blind voor het onrecht dat zij anderen aangedaan hadden of hadden willen aandoen, zich spoedig gingen voelen als onschuldige slachtoffers van een smadelijke vrede. Toen Hindenburg een jaar na het sluiten van de wapenstilstand, waarvoor hij in het publiek geen enkele verantwoordelijkheid aanvaard had, aan de leden van de commissie van historisch onderzoek uit de Rijksdag (die bij zijn binnentreden eerbiedig opgestaan waren) een verklaring voorlas, culminerend in de uitspraak dat het Duitse leger van achteren neergestoken was, kwam die *Dolchstoss-Legende* al tegemoet aan de gevoelsbehoeften van miljoenen. 'Negen-en-negentig van de honderd Duitsers' raakten overtuigd, in Compiègne en Versailles bedrogen te zijn.¹

Zo begon de republiek die zich in 1919 in Goethe's Weimar een grondwet schonk, de ruim veertien bewogen jaren van haar bestaan onder een zware feitelijke en een nog zwaardere emotionele hypotheek. In het tot autoritair denken en optreden geneigde volk waren de democratische tradities zwak, was een geest van militarisme sterk, was verdraagzaamheid ver te zoeken. Die partijen welke zich uit overtuiging achter de republiek scharden, waren van meet af aan in het defensief gedrongen. Daar kwam bij dat zich al in de winter van '18 op '19 een ontwikkeling aftekende die ook later noodlottig zou blijken: het linkse en het rechtse extremisme gingen elkaar versterken. In Berlijn trachtte een deel van de Onafhankelijk Socialisten, door de communisten gesteund, volgens Russisch voorbeeld de macht te veroveren, daarmee de sociaal-democraten er toe brengend, steun te zoeken bij de militaristisch denkende generaals: de republiek werd voor haar bescherming

¹ Erich Eyck: *Geschichte der Weimarer Republik*, dl. I (1954), p. 174.